

Kelewis, Karaliaucziuje  
tas Utarniną išbūdams,  
raštoj, ant bile lotio Pusto  
apšeliūtas, su Pustipinin-  
geis ant Vertainio Metū  
5 Egr.

# Kelewis

is

Apšalinū Įstatimai i Ke-  
lewi raštoj po 2 Egr. už  
kožną, smulkeis Raštais  
išdrufawotą Gilę. Gro-  
matas reik ben atrahyti:  
**Border-Rossgarten**  
№ 5.



## Karaliaucziaus Broliams Pietuviniukams Žinės parnešas.

Bro. 35.

Karaliaucziuje, 27. Augustu.

1872.

### 14. Nedobienėje po šventosės Traicės.

Ewang. Lut. 17, 11—19. Grom. Gal. 5, 16—24.

„Kurie Kristui priklauso, tie fryziawoj sawo Kunu  
draug su Geidulieis ir Užsigeidimais.“ Ezitą musū  
Gromatōs Žodi yra n'išmanydami ir saw ant Pašly-  
dimo wartodami daug sawo Kuną wisofiu Budu ble-  
dawoję. Senieje ir naujieje Baznyczōs Rusdawimai  
pasafoj, kaip titi Musieis, Peileis, dygieis Daitiais,  
Ugnimi ir kas tam lygu wis iš Wten susironyję, titi  
prie Baznyczōs Duriū atšigulę budami susimindziotis  
dawę, titi alkę, hadęję, troškę, titi saw Miega ty-  
cziomis uššigynę, titi ney pašisędami ney an-  
wis stati stowęję ir wislab tą šep kas ant Kuno  
dawojimo išmishyti galejęs, dare. Taip jie hitą apas-  
tališkaj Žodi apie Kuno Fryziawojimo išgule, už-  
miršdami, kad hitas pats Apashtals liepja Kuną ka-  
woti, taziau taipo, kad ne išdyktu. Rym. 13, 14,  
ir kaip jis tus bara, kurie laiko „sawo pacziū pramanytą  
Szwentybę ir Pakarnyštę tūmi, kad jie Kuno ne czedyja  
ir Kunui jo Garbės ne dūda jo Reikalui.“ Kol. 2, 23.

Ale kasgi tai ben yra „Kuną fryziawoti“ ir kaipgi  
mes ben hitą apashtališkajį Prifakymą išpildysim? Ku-  
nas, tai žmogaus funiškoji Duma, apie kurę šw. Apas-  
htals sako: „funišfay dumoti yra Neprietelyste prieš  
Diewą ir yra Smertis.“ Rym. 8, 5—9. Ezita  
funiškoji arba tiesiog sakant, griešnoji Duma berods  
wyriausies Kunę sawo Szakas špleczia, o ir pusėtinay  
Kunę gywena, kadangi musū Griekai weikiausies ir labjaw-  
sies Procėje už Kuną išširodo. O todėl ji wienu žodziu  
Kunas wadinama. Taziau hitōs Dumōs kaip ir wisū  
musū Griekū Szaknis musū pacziū Dwaseje randas.  
Wencziawonyštēs Peržengimas, Kefšyste, Neczyštybē  
Newiezlybyste, Girtawimas, Apširyjimas, wisi tie grieš-  
ningieje Darbai berods šlow Kuno Szlužboj ir ga-  
lētū rasti bene todėl kas mishyti, buk tie iš Kuno  
išaugę, ale šw. Apashtals rokoj ir Barni, Pawydg,  
Rushtybe, N'apylantą ir kas tam lygu per Kuno Dar-  
bus, kurie, kaip kožnas mato, ne musū regimame Kune,

arba stacziaus sakant ne musū Miesoj, bet musū supu-  
lytoj Dwasej sawo Gostą tur.

Taygi žodziui mums liepjant, Kuną fryziawoti,  
ay tūmi įakytą, kad mes wisus sawo griešningus  
Korus, Geidulius ir Pageidimus fryziawotumbim, tai  
esti: jūs ne tikt suwaldytumbim bet jūs per Dwases  
Darbus ir kiek imanydami išnaiktumbim ir iš Szir-  
diēs su Szaknimis išrautumbim. Rods tai ne leng-  
wus Daitras, kadangi hitie Pageidimai daugiausies  
musū Szirdyje giliey iššaknyję. Mes weik w eną  
weik hitą Pageidimą sawoje jo pamilę kawojam ir  
uginam taip, kad tą žawinant mums nor Szirdis lūšti.  
Ale taziau per Maldą ir Rowōs Wiernybę tai šwentoje  
Dwaseje eis. Taip iš Tiesōs mes pergalešim. Amen.

### Wakarine Puse musū Prowincōs,

furi lub Westpreuffen wadinama buti ir prie kurios  
Danškōs bey Marienwerderio Magierungōs Walsczindu  
priklauso, per ši Ezięšą taisos, ateinancziam Septem-  
berio Mēnesyje didelę bey šlowingą Szwentę šwesi.  
Kaip tas Szwentimas ketas nušdūti, ar tikt, kaip  
tanties lub nušdūti, su brangiu Pasieczsnawojimu, su  
ilgoms Kalboms, su žmoniū Susibrowimu, su Trank-  
smu bey Bildėjimu, arba ar toš tam prifirtosios Die-  
nos ir su Wartojimu Diewo žodzio, su Paselimu de-  
kingū Szirdziū pas Daugaus Wiešpati praleistos ir  
tūmi tikray šwenticios tays, toktai mes dar rods ne  
žinom, ale patirti gawom, kad tam Priežascziui jau  
didelis Szmotš Piningū subētas ēšas, ogi kad ant  
tōs Szwentēs ir pats Ciecorus-Karalus, manding ir  
Kronprincas, musū Prowincą aplankyti pažadėjusu.  
Ale labjausey Kelewis Priežasti tōs didžiosios Szwentēs  
pažysti ir apie tazę šwenticion pasafoti nor.

Kaip musū Prowinca dar ney Greifyste ne buvo  
bet po Waldžia Kryželninkū, butent po jū Aukšt-  
toju Mistrumi arba Hochmeisteriu stowėjo, didelēi  
Nemiernybei bei Nemiernybei tarp Kryželninkū Wyre-  
šnūjų bey jōs Waldziōs Sanariū atsiradus, pašlawino  
Metē 1466 šplingesnieje Lenkai per Gwoltą aną

wakarinę Pusę mūsų Prūsų Prowincės. Nu to Gieso ten wofisłoji Kalba, prusiškasis Budas bey Tėwisłkės Mylejims ispankti pradėjo ir mažney powisam pasiłiowe. Gysł lenkiškā pastojo ta Zeme abipus Upės Wysłdės. Tris Szimtus Metū pateko triudnasis Giesas lenkiškās Waldziės, po kuria jis Dalhas mūsų Tėwisłkės waitoti turėjo, kol ir Lentū Karalyste nusłgaloti pradėjo. Su Szwedais sunkiey be karandama ji ir pati Syls ne teko, — o ne pasilaujas widutinis Matkis bey Nepafajus jės alpstantiji Gywasteli dar parumpino. Per Mier pasenę ir jau ne pritinka buwo lenkiškietie Zemes Szatymai; Bajorai, ney jokio Zokano n'atbodami, elgies powisam pagal sawo pacziū Dingiszią ir be Drausmės prispande Magesnūsus, o Karalus, wisłdės Syls bey Pustowdės ne tekes, n'istene sawo Zemes Dawadą isłaišyti. Tai wisłab matydam, pradėjo galingsoji Raimynke, Musū Ciecorenė, i widutinis Dawadus Lentū Zemes isłaišyti, o ilgay ten ir Wisłas pagal jės Paliepimą nusłdūti turėjo. Per Newalę turėjo Lentai ir wieną jės Prieteliū, Grową Stanislawą Augustą Poniatowski saw per Karalu pasłkirti. O kaip Ciecorenės Pulkai dar ir Turkus Kare pergalejo, o Rušje ir ant tės Puses plaimis pradėjo, tay tie Raimėjimai Prusji bey Szreikiu pradėjo Kupesziū padaryti. Nes hitos Zemes turēja prisiłbijoti, kad Rušje per Mier macninga budamo jomdwiem priegadinga Raimynke pastosenti. Tode nekurio ystreikisłkiojso Ministerio Uzmanymas, Lentū Karalyste turinti samazinta, o atimtas Dalhas tar Rušjės, Prusjės bey Szreikio i tris Szmotus isdalyjamas buti, lengwey priimtas tape. Jau Lentū Zemes Szirimis patė gana ant to ragino; ale priegtam hauns Stukis Lentū Zemes pagal Tiesą jau seney Szreikiu pripulti turėjes, o mūsų Karalus, Frydriskis Didysis misłojos, taipjau su Teisybe mums paplesztaje Westpreisū Prowincą bey Stuki nū Pozū Prowincės, „Neh bez i r l“ wadinamaji, dabar asłprašyti galis. Neteisusis Budas, kuriomi Lentai tas Zemes igyje buwo, Priezastimi Frydriskio Prashymo pastojo. Taip tos trys Waldonyiės weikiey sutare, o Lentai Septemberio Mėnesyje Mete 1772, taygi dabar pirm Szimto Metū, priwersli tape, ant sustatytošdės Szdalijimo Gromatės Pritarimą dūti. Musai arba Mafkolije gawo didelį Stuki Lietuwdės (Zemaičziū Zeme), Szreikis ėme Galyciję bey Lodomyriję, o Prusije tom Stuki, kuri Lentai nū Kryzelnikū Waldziės, 13 Metū patekusiam Kare, pasłpleše buwo, padidinta tape. Tiktay du Miestu, butent Danska bey Thorn, dar pasłlifo lenkišku.

Dgi kas is to Suwienyjimo ypacziey didelids Maudės turėjo? Labjausey ante mūsų Brolet, šepus bey anapus Wysłdės gywenantieje, patys. Jie dabar wėl

Waikais wiendės ir tės pacziės Tėwisłkės pastojo, kure Lentai taip bjaurey perarde buwo. Po ilgojo, trisšimtus Metū petekusojo Prispaudimo galejo dabar anam Kampe ir ewangeliškioji Baznyzia wėl linksmy ir be Baimės sawo Galwā pakelti. Wisłi Perfekinejimai, nūg katiliskijū Kunigū sukurstytieje, wisłas Durnawimas pries užtekejuseje dwasiškaję Szwieśą wienu Szłtu ten pasłiowe. Sztrus, bet ir teisus Sudo Laikomas atfirado umay Wietoje Samwalnikisłkės. Koznas ir mentiausis Padūnas be Prisiłbijimo, o Szapiskio gyweni galejo. Beda Tam te buwo, kure mūsų Frydriskui be waldant per Prispaudimą arba kitoję Neteisybę sawo Turta padidinti jėsłkio. Prusiškasis teisus Jokanas bey sztrus Padabojims del jo Szpilimo isłrusoji Dawadą weik attaise, o kas tą Gerybę spazino, kas po ilgoju Prispaudimu sawo buwuseje senaje prusiškaję Tėwisłkę myleri ne buwo paliowes, tas jau tūcies to dabar nusłdawusłojo Persimainymo deley Szirdingay dziaugtis turėjo.

Atgawimas hitės mūsų buwusłosdės Prowincės ir wisłai Prusjės Karalystei ant Gero bey Maudės turėjo pareni. O tay ne ypacziey todel, kad prie jės didelis, puitus bey waišingas Zemes Stukis prisiłejo ir Karalyste tūmi pasłdidino, bet labjausey todel, kadangi dabar Atškrimas Rytprusiškės mūsų Prowincės Karalytės pasłiowe. Gražiausam Sukibime Szrode dabar Prusjės Zemes nu Klaiwėdės iki anapus Upės Elbe. Tiktay Reino Prowinca dar atšlirta pasłlifo be galinti. Kaip daug mandagiaus bey pasabniaus Wisłas Prusijoje dabar pastojo, ne kaip pirma buwo, kol lenkiška Zeme mus nu mūsų Karalytės Broliū atšlyre! — Todel turėjo ir dar tur wisł Prusije is to Suwienyjimo pasłdziaugti. Ale labjausey mes Rytprusiškietie (Dytzeissai) galim dėlawoti, kad mes ant tės Puses Lentū Raimynsłkės ne tekom. Nes i tą mes butum pawirtę, kad ir mus Lentai powisam apšiaute bey nusmelkę butu!

Didysis Frydriskis pasłkubino dabar, fiek imanydams naujey igyjuseje Zeme naudingiausis Szaisymais, kureis liti Kampai jo Karalytės jau seney pasłdziauge, palaiminga padaryti. Už naudingą Pamofinimą Szmonū, už prideringesnes Szuiles, už tetšausi Sudo Laikymą jis pirmucziausēy pasłrupino. Jeib Kupczyste jo Zemese pasabniaus galejo isłprowyjama buti, jis ant Suwienyjimo Upės Neke su Upe Brahe ties Miestu Bromberg dawē naujē Karnolę fasti, kuri Kortkangesa „Bromberger Kanal“ wadinama yra. Szita Karnolē pabaige pradėtaji Suwienyjimą wisłū didziū Ujū mūsų Karalytėje, nu Elbės iki Wysłdės, o pasłuy per šwiejeses Mares ir toliaus iki Prėglaus bey Miamuno. Už Apgyningą naujosdės Prowincės rupino Frydriskis, prie Wysłdės šipriaję Festungą Graudenz budawodams.

Wiſi wiernieje Padūnai bey Karalyſtes Prietelei, Westpreiſſiſe gywenautieje, kurie jaučia, koks didelis Giliuskis jiems per Suwiennyjimą jų kampo su didžeje macningaje bey garbingaje Prusiū Karalyſte nuſidawęs, kurie iſpazyta, tiek daugel Gerybjū jiems dangiſkaſis Wieſpats per Waldymą nūbajūjū bey teiſūjū muſū Zemės Waldonū praėjūtam, Szintmetyje ſutekęs yra, tie dabar Septemberio Mėneſyje aną ſlowingaje Szwente ſweſdami iſliudyti meilija, ką jų Szirdys jaučia. Dienas padėda jiems, kad tai Wiſlab gerai paſiſektū, tad ir Ciecorus-Karalus, o labjauſey dangiſkaſis Karalus iſ to paſidziangti galetu! Zuirtelei Penkai, kurie Prusiuj gywendami tacziau tiſt wiſ Penkaiſ paſilikti nor, tōs Szwentes ne dziaugias ir prieſ taje rausos. Jū Szirdysa ſitokios Dumos gyvena, jų Akys ſitą mato. Jie puſtyjas ir Dantimis grėžia, kad ſiproje muſū Waldzia jiems jų Welimo Nemeita, kuriomi jie Popieziui ſluzydami prieſ Wokietije ſtatoſ, ne ilgiaus palieki. Kiti wiſi Prukai tam Szwentimui iſ Szirdies pritarſ.

### Wiſofia Zinta.

— Popiezius yra prieſ muſū Ciecoriję ir prieſ Dtalijōs Waldzia ſime Gzieje taip ſkandzies iſpykines, kad haugu. Jo Ceitungos, tai eſti toſ, kuriōs wiſ jo Wiſtis tur i wiſą Swietą iſkalbėti ir kurias wiſ pirm tikro Iſbrukawojimo Popiezius pats perziur, bau ezion ir wiſlab pagal jo Wiſti paſakytą, toſ Ceitungos ragin wiſus katilikifkūſius Prusiū Zmones, Karui tarp Prusiujōs bey Francuzijōs raſi bene iſ Naujo pagal jo Wiſti weikley paſteliant, ſawo Prufeja bey Wiernybe lauzdami ſawo Ciecoriu Karaliu praſtoti ir ſu Francuzais iſ Wiens eidami prieſ ſawo pacziū Te-wiſkę Maſtū, Karu ir Kraujo Praliejimu paſilikti. Tai Grozybė!

— Mieste Kōln, ſale Reino Upės gulincziane, ſaw aukſtia, didelė, ſlowna Baznyczia, kuriōs Buda-wojimā jau pirm keliū Szintū Meitū pradėtas, o iki ſiōs Dienōs dar wiſ ne iki ant Galo iſweitas, ir prie kuriōs dar wiſ dirbama. Szitai Baznycziai yra muſū Wieſpats Ciecorius 22 paſkutiniame Kare nū Francuzū laimėtas Kanules ant Nusiejimo didzio Warpo padowanoyes: Szitas Warpas paſtos baſis didelis, Apaczioj tieſiog ſkerſay matojant 13 Pėdū platus ir 17 Pėdū aukſtas ir ſwers 500 Centneriū arba 50 Tufſtancziū Swarū. Mitolo Werczta, kuri ant ſito Warpo bus ſuwartora ant 25 Tufſtancziū Doreliū roliujama. Szitokiu Budu bus ſitas Warpas tarp wiſū ſupa-mujū Warpū wiſame Swiete didziauſyſis. Rods Muſkawoj Maſkolijōs didziame Mieste randas wiens dar didesnis Warpas, o ir wiens ſits Rynėjū Mieste Pe-

ting taipjau didesnis už ſitą kelniski Warpą, ale tādū Warpu ne ſupamu, bet zwanjant tiſt primuſamū.

— Bernay Rudenyj būwo wiens Baieriskiſis Pauko Zmogus, manding koks bagotis Gaſpadorius, Wardu Schōltel iſ Longries Wieſpacziui Ciecoriui Borą Auſſo Pentinū i Berlyną kaip Garbės Dowaną atſtuntę. Iki 1870 ſitas Zmogus būwo ſawo Szirdyje prieſ Prusus ir prieſ jų Karaliu bu-węs, dar n'iſmanydams, kokiūs didziūs Darbus dan-giſkaſis Wieſpats per ſitą ſawo Tarną wiſai Wokitt-jai ſuteki ketas. Ale po Pergalejimū, kuriūs Wokietija per muſū Karaliu apturėjūti ir iſ Dziaugſino, kad Wokietija dabar jau wēl galingą Ciecoriu igawuſi, anſ Szōtelis ſawo Szirdyje paſiagintas jautēs ſitam ſawo ſwieziamjam Ciecoriui ſu ſawo Dowana Garbe padaryti. Bet Wieſpats Ciecorius ſitą Garbę ir mei-lingay prieme ir nuſiudino anam Baieriskiui Zmogui ſawo paties Abrozą dailiey iſ Puſwario arba Brongſės iki Krutinės nulieta, o tas Zmogus podraug ſu wiſu Kiemu, kuriame jis gywen, iſ to didey dziaugias ir girias, kad jiems Ciecorius pars paſidowanoyes.

— Katilikū Wieroj yra toſs Budas, kad Zmonēs tur koznas po wieng tyloms ir niekam ne girdint ney matant ſawo Griekus Kunigui i Auſi Spawėdawimo Soſte paſiſakyti. Dtreiſtkame Mieste Lints būwo per Ceitungas ta Kalba i Swietą iſneſiota, buſ wiens Kunigū, Wardu Gabrieliſ, wienai ſitai po ſpawėdu-jancziei Mergai, Wardu Duntſinger, newiezybus Zodzius kalbėjes, o ir ſeip prieſ ję newiezybay pa-ſielges. Iſ to paſidariſioj Prowoj gawo ana Merga prie Girſto prieſ ſawo Kunigū liudyti, o norint jōs Kaimynkēs jeiſei kaſ zin to Piſto daryti grumzde, kad ji Burną ne laiſyſenti ir prieſ ſawo Kunigū lin-dyſenti, tay tacziau jōs Liudymas Prowoj ne būwo Kunigui ant Garbės. O todėl Mieste Lints paſi-likti n'iſſitiedama ji turėjo iſ czia atſtoti ir Wyno Mieste Wierōs ſuſijęſtoti. Bet iſ ſito Nuſdawimo yra dabar didis Szauſmas per Ceitungas paſidareſ, pirmjauſey prieſ Jezuwytus, kadangi jų Maſtūſe mo-ſinama, buſ Newiezybyſte, o ir wiſokie ſiti Griekai Kunigams, o ir ſitiems wierniems Katilikams eſą pa-weltyti, kad jie tiſt ant Iſpłatinimo ir Patwirtinimo katilikifkōs Baznyczioſ arba Popieziaus Galybės nuſi-dāda. Ogi lyg taipjau ir Szauſmas paſiles, kad prie Katilikū Kunigams toliaus prieſ wiſą Pono Diewo Dawadą ne turint uždrausta buti apſiweſti, ogi Zmonēs toliaus ir ne reikiant priwerſti, Kunigams ſlawczyey i Auſi ſpawėdanti. Bet Kriſtaus ir jo Wardo Prieti-ninkams arba ir tieſiog ſakant Priekſkriepcziams tokie Nuſdawimai didelē Dziaugſiną padaro.

— Dienoje antrojo Julijaus būwo Maſkolijōs Wieſpats, Ciecorius Aleksanderis, kelis Prusiſkus

